

22. ELAINE H.J.Yew, Karen Goh. Problem-Based Learning: An Overview of its Process and Impact on Learning, In: Health Professions Education, Volume 2, Issue 2, Pages 75-79, December 2016.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2452301116300062?via%3Dihub>
23. JOHN LARMER and John R. Mergendoller. Seven Essentials for Project-Based Learning. In: Giving Students Meaningful Work, Volume 68, Number 1, pages 34-37, September 2010.
http://www.ascd.org/publications/educational_leadership/sept10/vol68/num01/Seven_Essentials_for_Project-Based_Learning.aspx (25. 02. 2020).
24. MIHAELA Iacob. Noi perspective în evaluarea școlară în viziunea pedagogiei interactive
https://www.academia.edu/38919306/Noi_perspective_%C3%AEn_evaluarea_%C5%9Fcolar%C4%83_%C3%AEn_viziunea_pedagogiei_interactive (28. 02. 2020).
25. MIHAIL CALALB. Cele mai eficiente zece strategii didactice. In: Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice Didactica științelor exacte. Vol. 1, 1-2 martie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2019, pp. 320-324.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Volumul_I_Didactica_stiin%C8%9Belor_exacte_2019-320-324.pdf (28. 02. 2020).
26. MIHAIL CALALB. Pedagogia învățării prin investigație și impactul ei asupra deprinderilor de cercetare științifică și învățare pe tot parcursul vieții (The Pedagogy of Learning by Research and its Impact on Lifelong Learning and Research Skills). Studia Universitatis Moldaviae, seria Științe ale Educației, 2017, nr.5(105), pp. 32-39. http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/06.p.32-39_105.pdf. (02. 03. 2020).
27. Școala Spectrum, anul școlar 2018 – 2019. Metode și Strategii Didactice. Învățarea prin proiecte.
<https://spectrumconstanta.ro/project-based-learning/>
28. <https://www.scritub.com/sociologie/psihologie/Aspecte-ale-dezvoltarii-gndirii132236155.php> (10. 03. 2020).

EDUCAȚIA NONFORMALĂ – ACT COMPLEMENTAR AL EDUCAȚIEI FORMALE ȘI INFORMALE

*Hurduc Gina, profesoară
Grădinița cu program prelungit Nr. 64, Galați, Romania
doctorandă, UPS „Ion Creangă” din Chișinău,*

CZU: 37.013.3

Abstract

Non-formal complements formal education, and it is distinguished from other forms of education by content and forms of achievement. In order to increase the quality of non-formal activities, it is necessary to respect some rules and principles from the perspective of the competences and contents of formal education, through various possibilities of applying the knowledge acquired in official education.

Key-words: non-formal education, formal education, forms of achievement

Transformările din sistemul educațional la etapa contemporană constituie un exercițiu profund de învățare colectivă la scara întregii societăți, fundamentat pe încredere, onestitate, competență, performanță și curaj, gândit să genereze câștiguri ireversibile – pe termen scurt, mediu și lung, pentru toți actorii individuali și instituționali implicați în punerea sa în fapt, iar învățarea timpurie este fundamentul pentru învățarea de-a lungul întregii vieți și baza bunăstării individuale, sociale, economice, baza dezvoltării durabile.

De altfel, Comisia Europeană a publicat în Monitorul educației și formării pe 2019, analiza modului în care evoluează educația și formarea în UE, unde se indică progrese suplimentare în direcția atingerii unor ținte importante ale UE în materie de educație și formare.

În acest context, Tibor Navracsics, comisarul pentru educație, cultură, tineret și sport, a declarat: „...Trebuie să investim în educație dacă vrem să construim o Europă rezilientă, echitabilă, a coeziunii. Mai întâi de toate, aceasta înseamnă să investim în cadrele didactice: să le

punem la dispoziție instrumentele de care au nevoie și să le acordăm recunoașterea pe care o merită. Succesul oricărei reforme în domeniul educației depinde de cadrele didactice – iată de ce este esențial să răspundem mai bine necesităților lor pentru a construi un adevărat spațiu european al educației până în 2025” [6].

În epoca progresului tehnico-științific, individul uman, începând de la cea mai fragedă vârstă, este supus unei suprasolicitări informaționale, care fie că poartă amprenta educativă, fie că nu. Indiferent de acest aspect, ele pot acționa concomitent, succesiv sau complementar, în forme diverse, spontan, incidental sau organizat și sistematic.

Sub aspect psihopedagogic, această realitate se subestimează prin formele generale ale educației, care se referă la principalele ipostaze prin care educația se poate obiectiva, „pornind de la varietatea situațiilor de învățare și de la gradul diferit de intenționalitate acțională” [4, p. 35; 5, p. 89].

Se consideră că „formele generale ale educației reprezintă modalitățile de realizare a activității de formare-dezvoltare a personalității prin intermediul unor acțiuni și / sau influențe pedagogice desfășurate, în cadrul sistemului de educație / învățământ, în condițiile exercitării funcțiilor generale ale educației (funcția de formare-dezvoltare a personalității, funcția economică, funcția civică, funcția culturală a educației)” [3, p. 70]. Altfel spus, toate influențele și acțiunile educative care intervin în viața individului, în mod organizat și structurat în conformitate cu anumite norme generale și pedagogice, desfășurate într-un cadru instituționalizat sau, dimpotrivă, în mod spontan, sunt reunite sub denumirea de forme ale educației. Aceste forme sunt educația formală, educația nonformală și educația informală.

Definițiile cele mai cunoscute ale celor trei forme de educație au fost formulate de Coombs, Prosser și Ahmed (1973):

- *educație formală* – sistemul de educație, structurat ierarhic și gradat cronologic, pornind de la școala primară până la terminarea universității, incluzând, pe lângă studiile academice generale, diverse programe specializate de formare (cursuri, activități de formare organizate de instituții de învățământ);
- *educație informală* – procesul real de învățare de-a lungul vieții, în cadrul căruia fiecare individ își formează atitudini, își interiorizează sau clarifică anumite valori, dobândește deprinderi și cunoștințe din experiența cotidiană, valorificând influențele și resursele educative din mediul în care trăiește – de la familie și vecini, de la locul de muncă sau de joacă, de la piață / magazin, de la bibliotecă sau din mass-media.
- *educație nonformală* – orice activitate educațională organizată în afara sistemului formal existent – fie că se desfășoară separat sau ca un element important al unei activități mai largi – care este menită să răspundă nevoilor educaționale ale unui anumit grup și care urmărește obiective de învățare clare.

Evidențiem, educația formală este elucidată și ca o totalitate a influențelor educative intenționate și, mai ales, sistematice, în cadrul instituțiilor specializate: grădiniță, școală, universități, în cadrul cărora educația și instruirea se desfășoară conform unor obiective formulate clar în cadrul unui proces de instruire realizat cu rigurozitate în timp și spațiu – plan, programe, manuale, cursuri, materiale de învățare etc.

Educația informală include ansamblul influențelor pedagogice exercitate în mod spontan asupra personalității omului de la nivelul familiei, mediului social – cultural, politic, economic, religios etc., microgrupurilor / grupurilor sociale, comunității locale / teritoriale / naționale,

mass-mediei – presă scrisă, radio, televiziune etc. Deoarece influențele pedagogice spontane sunt numeroase și unele dintre ele provin din acțiuni pedagogice de tip formal sau nonformal, rolul educației informale rămâne important în procesul de formare și dezvoltare a personalității umane.

Sintagma educației nonformale s-a impus în discursul internațional despre educație la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 și este asociată conceptului *lifelong learning* (învățare pe tot parcursul vieții, accentuând importanța educației care se petrece dincolo de cadrul formal al sistemului de învățământ, fie că se desfășoară în alte spații decât cele ale instituției de învățământ, fie că se realizează prin activități care nu fac obiectul curriculumului școlar, dar care răspund nevoilor și intereselor de cunoaștere și de dezvoltare ale unui grup.

O. Costea, M. Cerkez, L. Sarivan [1] estimează că valorizarea educației nonformale apare ca urmare a faptului că sistemul educațional formal se adaptează într-un ritm prea lent la schimbările socio-economice și culturale ale lumii în care trăim. De aceea, sunt întrevăzute și alte posibilități de a-i pregăti pe copii / tineri / adulți să răspundă adecvat la schimbările societății. Aceste ocazii de învățare pot proveni nu doar din învățământul formal, ci și din domeniul mai larg al societății sau din anumite sectoare ale acesteia. Din dezbaterile purtate pe această temă, a rezultat o viziune tripartită asupra educației, care evidențiază două aspecte: pe de o parte, înțelegerea complementarității dintre învățarea formală, cea nonformală și cea informală; pe de altă parte, necesitatea de a construi rețele transparente de oferte și recunoaștere reciprocă între cele trei forme de învățare. Totalitatea activităților, experiențelor de învățare ale unui individ la un moment dat reprezintă *lifewide learning*, ceea ce presupune că trebuie create punți între diferitele forme de învățare.

Educația nonformală completează educația formală într-un cadru instituționalizat situat în afara sistemului de învățământ, dar și în interiorul acestuia și reprezintă „activitatea de formare-dezvoltare a personalității umane într-un cadru organizat și planificat în mod flexibil, cu caracter neobligatoriu, realizată în mediul școlar și extrașcolar, în afara programelor de tip formal și implică activități și acțiuni pedagogice specifice, proiectate de cadre specializate. Toate aceste acțiuni pedagogice se află în raporturi de [3, p. 119-120]:

- complementaritate cu cele realizate riguros și ierarhic, la nivel de educație formală;
- deschidere față de informațiile furnizate de educația informală, în termeni de influențe spontane.

Activitățile nonformale au un caracter neobligatoriu și sunt: organizate flexibil, în cadrul sistemului și al procesului de învățământ; planificate flexibil, în funcție de opțiunile și ofertele existente în cadrul comunității școlare, în contextul sistemului de învățământ; realizate flexibil, pe două coordonate pedagogice, situate: în interiorul școlii, dar în afara programelor școlare obligatorii și în afara școlii, la nivelul unor instituții / organizații specializate în educație / instruire nonformală care sunt integrate în sistemul de învățământ.

Se atestă două categorii de activități specifice educației nonformale: extradidactică și extrașcolară.

Activitățile extradidactice, realizate în afara programului școlar formal, sunt organizate și planificate într-un cadru variat, în concordanță cu diversitatea resurselor pedagogice existente și a opțiunilor exprimate de cei educabili și părinți, de comunitatea educațională locală. Din sfera acestor activități fac parte: cercurile pe discipline de învățământ, cercurile interdisciplinare /

pluridisciplinare; cercuri tematice / transdisciplinare; cenacluri literare; ansambluri sportive, artistice, culturale, întreceri, competiții, concursuri, olimpiade școlare, etc.

Activitățile extrașcolare, sunt cele realizate în afara școlii, în instituții / organizații pedagogice specializate în educație/instruire nonformală. Această categorie subestimează activități organizate și planificate flexibil, într-un cadru specializat, complementar cu cel școlar, care include: casele și cluburile copiilor / elevilor, bibliotecile școlare, televiziunile școlare. Se disting două categorii de activități nonformale, extrașcolare: perișcolare și parașcolare.

Activități perișcolare, sunt organizate pentru valorificarea educativă a timpului liber. La rândul lor, în raport de natura resurselor pedagogice angajate, ele se clasifică în: activități nonformale / extrașcolare realizate cu resurse tradiționale – excursii, vizite la diferite obiective istorice, culturale, economice, tabere, cluburi, universități populare, vizionare de spectacole și de expoziții; activități nonformale/extrașcolare realizate cu resurse (post)moderne – activități specifice organizate la nivelul de: bibliotecă, videotecă, discotecă, mediatecă școlară / universitare, presă scrisă, radio, televiziune, instruire asistată de calculator școlară/universitară.

Activități parașcolare, reprezintă organizate în mediul socio-profesional, ca soluții alternative de perfecționare, reciclare, formare continuă.

Educației nonformale îi sunt specifice o serie de caracteristici: asigură legătura dintre instruirea formală și cea informală; se desfășoară într-un cadru organizat, în afara sistemului școlar, cuprinzând activități extra clasă / extradidactice (cercuri pe discipline, interdisciplinare sau tematice, ansambluri sportive, artistice, concursuri școlare, olimpiade, competiții etc.) și activități de educație și instruire extrașcolare, activități de animație. Această formă a educației solicită din partea coordonatorilor să își joace, mai discret rolurile, sunt animatori, moderatori. Ei trebuie să manifeste mai multă flexibilitate și entuziasm, adaptabilitate și rapiditate în adoptarea variatelor stiluri de conducere a activității, în dependență de nevoile și cerințele educatului. În cadrul educației nonformale, conținuturile și obiectivele urmărite sunt prevăzute în documente special elaborate ce prezintă o mare flexibilitate, diferențiindu-se în funcție de vârstă, sex, categorii socioprofesionale, interesul participanților, aptitudinile și înclinațiile acestora. Sunt cuprinse activități care corespund intereselor, aptitudinilor și dorințelor participanților. O altă trăsătură caracteristică este caracterul opțional al activităților extrascolare, desfășurate într-o ambianță relaxată, calmă și plăcută, dispunând de mijloace menite să atragă publicul de diferite vârste. Este o formă facultativă de antrenament intelectual care menține interesul participanților printr-o metodologie atractivă. Evaluarea activităților desfășurate în cadrul educației nonformale este „facultativă, neformalizată, cu accente psihologice, prioritar stimulativă, fără note sau calificative oficiale” [3].

Analiza comparativă a educației formale și educației nonformale, ne-a permis identificarea unor caracteristici comune, vizate și de S. Cristea [2]: organizare și planificare realizată cu cadre specializate; exprimare prin acțiuni specifice pedagogice – didactice, extradidactice; școlare, extrașcolare; structură de bază susținută permanent la nivelul corelației educator – educat / profesor – elev.

Viviane de Landsheere (1992) a estimat că caracteristicile distincte, specifice educației nonformale intervin la nivel de: organizare, planificare și realizare.

Organizarea nonformalizată, flexibilă, adaptată la resursele pedagogice existente și la opțiunile educabililor și ale comunității educative locale și teritoriale urmărește: aprofundarea, extinderea, aplicarea conținuturilor; experimentarea mai multor metode și tehnici didactice

bazate predominant pe cercetare directă / indirectă și acțiune (reală, simulată; algoritmată, euristică); evaluarea neformalizată (fără note școlare), care vizează stimularea psihologică a educabililor, asigurarea progresului colectiv și individual.

Planificarea neformalizată, flexibilă, cu libertate de decizie și de experimentare; implică programe deschise spre aplicabilitate socială și interdisciplinaritate, cu o arie tematică largă, tehnologică, estetică, psihofizică, dar și moral-civică, politică, juridică, economică etc.

Realizarea neformalizată, flexibilă, bazată pe obiective generale „de vocație” – sprijinirea educabililor cu șanse reduse de acces la o școlaritate normală; stimularea dezvoltării socioeconomice și culturale a comunităților; obiective specifice – dezvoltarea unor sectoare socioeconomice, valorificarea resurselor, alfabetizarea funcțională a grupurilor sociale defavorizate, formarea și perfecționarea profesională, educarea generațiilor pentru o existență sănătoasă în plan moral – intelectual – tehnologic – estetic – psihofizic; deschidere largă spre mediul social, valorificată pozitiv, informativ și metodologic, în perspectiva educației permanente; evaluare formativă, continuă, cu funcție de reglare-autoreglare permanentă a activității [3, pp. 121-122].

Valențele educative ale activităților nonformale reliefează relația mai destinsă, mai apropiată dintre educator și educabil. Chiar dacă cadrul didactic conduce întregul demers didactic, educabilii se pot manifesta spontan și liber.

Paleta de strategii didactice variate oferă educabililor șansa de a acumula experiențe de viață prin contactul nemijlocit cu oamenii, cu fenomenele de cultură materială și spirituală. Educatul devine resursă, producător, lider de opinie, altfel spus, participant activ la propria învățare. Educația nonformală sprijină eforturile celor care doresc sporirea coerenței procesului instructiv-educativ: educația permanentă și orientarea prospectivă a educației.

Astfel, în baza celor relatate concluzionăm, educația nonformală complementarizează educația formală, este un tip modern de instruire care elimină stresul notelor, disciplinele impuse și temele obligatorii, subestimează plăcerea de cunoaștere și dezvoltare. Se distinge de alte forme educaționale prin conținut și formele de realizare, atestă o abordare a învățării prin activități plăcute și motivante, organizate în afara sistemului școlar, prin care se formează o punte între cunoștințele predate de cadrele didactice și punerea lor în practică. Prezintă o serie de avantaje care înglobează bifarea tuturor deprinderilor specifice sistemului tradițional de învățământ, cu un aport suplimentar de abilități câștigate în condițiile unei libertăți de exprimare. Iar pentru desfășurarea unor activități nonformale de calitate se impune respectarea unor reguli și principii, din perspectiva competențelor și conținuturilor educației formale, prin diverse posibilități de aplicare a cunoștințelor dobândite în cadrul educației oficiale.

BIBLIOGRAFIE

1. COSTEA, O.; CERKEZ, M., SARIVAN, L. *Educația nonformală și informală: realități și perspective în școala românească*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2009.
2. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și pedagogică, 1998.
3. CRISTEA, S. *Conținuturile și formele generale ale educației*. București: Editura Didactică Publishing House, 2017.
4. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Editura Polirom, 1996.
5. PALICICA, M. *Prelegeri de psihopedagogie*. Timișoara: Editura Orizonturi Universitare, 2002.
6. Site oficial al Uniunii Europene/Comisia Europeană, Reprezentanța în România /Monitorul Educației și Formării, 2019: Raportul pentru România https://ec.europa.eu/romania/news/20190926monitorul_educatiei_formarii_2019_ro (vizitat: 15. 03. 2020).